

NORRKÖPINGS NYA VÄV
HAMNKVARTER AV STADSTUDIO
WINGÅRDHS ORGANISKA FORMER
ZÜRICH KLIMATSATSAR

7/2018
SEK 120
NOK 150
EUR 16
BYGGNAD
INTERIÖR
PLAN
LANDSKAP

ARKITEKTUR

Hög standard

Bostadshusen som gör skillnad.

DIALOG INTERVJU ANNICA KVINT

Maria Block:

→ Jag vill bygga giftfria och energisnåla hus.

Lusthusbacken utanför Piteå är ett av Sveriges få bostadsområden med en uttalat ekologisk profil. En kravställande kommun, en målmedveten beställare, en kunnig arkitekt och engagerade lokala byggare gjorde projektet möjligt.

Vid älvens strand, tre kilometer utanför Piteå, ligger fyra flerbostadshus ritade av arkitekten Maria Block. Hon har haft fokus på ekologi ända sedan hon gick ut Chalmers arkitektutbildning 1991 och är numera expert på området. Expertisen har hon delat med sig av inte minst i boken *Byggekologi*, som hon skrev tillsammans med Varis Bokalders. Sedan 2011 samarbetar hon med Anders Eriksson och hans byggfirma, som numera heter Grönbo och är baserad i Norsjö, några mil från Skellefteå. Och Lusthusbacken är ett alltigenom norrländskt projekt.

Hyresrätterna på Lusthusbacken är ett minst sagt lokalt förankrat projekt?

– Ja, de fyra husen med totalt 24 lägenheter är beställda av en lokal aktör och byggda av lokala byggare med material som förädlats lokalt.

– Anders Eriksson och jag har samarbetat i flera år. Men i och med det här projektet har jag också kommit i kontakt inte minst med byggföretaget Stenbackens trähus i Piteå. Lidéns snickeri i Glommersträsk har tillverkat alla köks- och badrumsskåp, Lundströms skogsbyrå i Glommersträsk har

sågat aspspån, och Finsnickeriet i Råneå har tillverkat fönster och dörrar.

Det här är också ett projekt där kommun, beställare, arkitekt och byggare dragit åt samma håll?

– Det är vad som krävs för att ett sådant här projekt ska vara möjligt! Beställare är Polarrenen, som är Polarbröds kapital investeringsbolag. Det har som uttalat mål att bygga ekologiska hyreshus och att satsa på förnybar energi genom vindkraft. Men allt startade med att Piteå kommun 2010 skrev direktiv för området: här skulle det byggas ekologiskt. I *Hållbara Furunäset* utformade Thomas Greindl och Anna Joelsson på Sweco ett gediget kvalitetsprogram med krav kring allt ifrån energiförbrukning och källsortering till materialval. Det var en fantastisk start som är få förunnad i dag – 2015 infördes en lag som förbjuder kommuner att ställa särkrav på byggnaders tekniska egenskaper, såvida inte kommunen själv är byggaktör eller fastighetsägare. Det gör att kommunen i andra fall inte kan ställa högre krav än vad Boverkets byggregler anger. Nu är det upp till beställaren, arkitekten och

»

Vänster. Fasaderna är klädda med aspspån från regionalt avverkade aspar. Spånen har en livslängd på minst 40 år, trots att de inte är ytbehandlade.
FOTO: OLIVIA MARKLUND.

som gör att vi får plats med mycket träfiber-isolering och slipper köldbryggor. Vind- och lufttätthet klarar vi med skivor och klämda dukar utan tejper som kan åldras. Vi har inte använt några heltäta plaster alls, utan låter i stället de olika materiallagren göra hygroskopisk samverkan möjlig. Brandregler har vi klarat med fibergipsskivor, som har 20 procent fibrer av cellulosa. Inte många andra större hus i Sverige, om ens några, byggs på det här sättet, trots att det är både långtgående ekologiskt och prisvärt.

Hur då prisvärt?

– Boendekostnaden i de här husen är inte högre än i andra nybyggda hus. Men kvaliteten på material och inredning är hög. Husen är dessutom mycket energieffektiva.

Husens fasader är av aspspån?

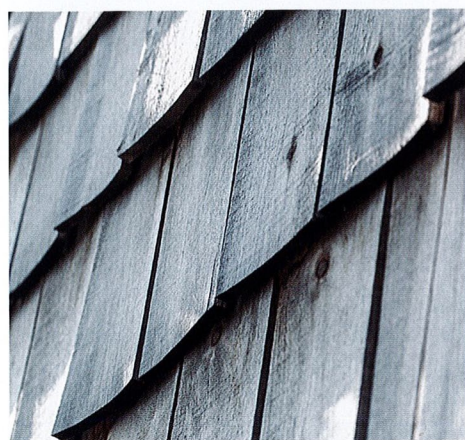
– Fasaderna är klädda med aspspån från regionalt avverkade aspar, och tillverkade i Glommersträsk. Trots att de inte ytbehandlas har de en livslängd på åtminstone 40 år. Spånen får gråna naturligt och gör det snabbt. Det första huset var inflyttningsklart i april 2016 och har redan grånat.

Du har ju ett tydligt fokus på ekologi och det har faktiskt byggföretaget också?

– Ja, Grönbo, som det heter, har specialiserat sig på att bygga giftfritt, energisnålt och ekologiskt med förnybara material. Företaget är en samverkan mellan Anders Erikssons byggfirma Glommershus, som jag arbetat med förut, och Stenbackens husfabrik, fyra kilometer från Piteå. Prefabelement och badrumsmoduler till Lusthusbacken byggdes i fabrik i Glommersträsk och i Piteå och transporterades sedan till tomten på Furunäset för att sättas ihop.

Modulerna sattes ihop i ett uppblåsbart tält som Anders Eriksson beställt från USA?

– Ja, det är ytterligare en sak som är speciell med det här projektet. Husen består av element med hög prefabriceringsgrad. De transporterades hit och monterades, inklusive väggar med träfönster och -dörrar samt färdig fasad, badrumsvolym och hela kökspartier, på plats i tältet. På det sättet kunde vi bygga väderskyddat. Det sparade

» entreprenörerna om man vill gå i bräsen. Det underlättar inte direkt.

Det är över 90 procent trämaterial i husen – varför då?

– Därför att trä är ett förnybart material. Jag vill jobba med material från växtriket så mycket som möjligt. Då kan allt ingå i ett kretslopp – under förutsättning förstås att skogsbruk och odlingar sköts på ett omsorgsfullt sätt. Andra material kräver än så länge fossil råvara, gruvbrytning, sand och bergkross. Sand som är användbar i byggsammanhang har blivit en bristvara i världen på grund av all ny infrastruktur och alla betongbyggen.

– På Lusthusbacken är alltifrån stomme och isolering till dörrhandtagen av trä. Trästommen är av lättbalkar och lättreglar

Nedan. Prefabelement och badrumsmoduler byggdes i fabrik i Glommersträsk. Allt monterades sedan på plats i ett uppblåsbart tält som byggaren Anders Eriksson beställt från USA.

FOTO: OLIVIA MARKLUND.

Nedan. Golven är av ask och köksskåpen av massiv, obehandlad furulimfog med luckor av treskiktslimmad björk.

FOTO (KÖK) MARIA BLOCK · (DETALJ) ANNICA KVINT

avsevärt med tid i byggskedet och gjorde arbetsmiljön bekväm för byggarbetarna. Man kan bygga upp till fyra våningar i tältet!

Och i slutet av byggskedet lade ni så att säga 3D-pussel?

– Ja, med mycket stora pusselbitar. Elementen, som var fyra–fem meter breda och cirka tre meter höga, flyttades med kranar och fogades samman av montörer.

Inne i lägenheterna är till och med ventilationsgallret ovanför kylskåpet av trä?

– Ja, det är mycket trä även invändigt. Golven är av ask och köksinredningen är av massiv, obehandlad furulimfog med köksluckor av treskiktslimmad björk.

Och badrummen?

– Badrummen har samma typ av skåp som köken. Och i stället för kakel har jag valt Fibo Tresposkivor, en norsk produkt som är vanlig där men inte riktigt hittat till Sverige än. Fibo tillverkas av plywoodskivor med ett ytskikt av högtryckslaminat och det speciella med dem är att skivorna utgör själva tätskiktet. De kan monteras kloss an mot byggskivor.

I presentationen av Grönbo står det att ni ”bygger ekologiska flerbostadshus så långt det är möjligt med dagens teknik och produkter”? Vad är det ni saknar i dag?

– Fler växtbaserade material, till exempel. Det forskas mycket om bioplaster, men det tar tid innan de når ut på marknaden. Jag skulle också vilja se fler råmaterial med snabbare omloppscykel. Det tar 80 år för de flesta träd att växa upp medan till exempel bambu är avverkningsklart på sex år.

– Mer slitstarka, växtbaserade färger står också på önskelistan. Vi har använt sådana på innerväggar och -tak på Lusthusbacken och det har varit en utmaning. Härdningstiden är lite för lång för sammanhang där hyresgäster snabbt ska kunna flytta in och där risken finns för att de råkar törna emot väggar med stora möbler. Men det är bara att leta vidare bland färgerna. Det finns fler att prova. De växtbaserade snickerifärgerna har fungerat bra.

– Det går också att göra mycket på förpackningssidan. Jag har städat bort många frigolitbitar här på byggplatsen ...

Följs de ekologiska aspekterna i husen upp på något sätt?

– Vi har fått medel från Energimyndigheten och mäter en mängd parametrar i husen. Energiåtgång, ventilation, koldioxidhalt i inomhusluft, relativ luftfuktighet och temperatur, till exempel.

Jobbar du vidare med lokala leverantörer enligt den ”norrländska modellen”?

– Ja, Grönbo och jag jobbar redan med nästa bostadsprojekt i Skellefteå. Där prövar

vi träbaserade fasadskivor, som består av 70 procent trä och 30 procent bindemedel, detta för att skivorna ska kunna utsättas för väder och vind i decennier innan de behöver bytas. Jag jobbar också med ett stort hotell i Falun som inkluderar ett kunskapscenter för klimatgasminskande åtgärder och leverne, där Grönbo troligen blir leverantör av träbygget. I min plan ingår också att Lidéns Snickeri ska bli anlitade för att tillverka skåp till hotellet. I så fall finns det nämligen chans att de behöver bygga ut sin fabrik i Glommersträsk och det vore roligt att bidra till!

Är småskalighet en förutsättning när man har ett så utpräglat fokus på ekologi som du?

– Jag vill bygga giftfria, energisnåla och ekologiska hus och ja, än så länge förutsätter det nog en viss småskalighet. Ett plus i det här projektet är att entreprenören är så ambitiös med ekologi och arbetsmiljö i sin egen verksamhet. Ett nära samarbete med byggaren är betydelsefullt och väldigt givande. Jag tycker om att vara på byggplatser. Det är därför jag valt att driva eget. På det sättet slipper jag kompromissa med det jag tycker är viktigt. ◯

ANNICA KVINT